

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПРОДУКЦІЄЮ ГАЛУЗЕЙ АПК ЯК ОБ'ЄКТИВНА ПОТРЕБА СИСТЕМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ

КАИМЕНКО А.В., К.Е.Н.,
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

У статті проаналізовано зовнішньоторговельна діяльність України товарами та послугами АПК. Досліджено основні проблеми управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств АПК в умовах глобалізації. Передумови застосування методів стратегічного управління конкурентоспроможністю розглядаються в контексті здійснення інституційної структури в системі аграрного підприємництва. Намічено шляхи адаптації аграрних підприємств до умов глобального економічного середовища.

In the article foreign trade activity of Ukraine is analyzed by commodities and services of APK. The basic problems of management foreign economic activity of enterprises of APK are investigational in the conditions of globalization. Pre-conditions of application of methods of strategic management a competitiveness are examined in the context of feasibility of institutional structure in the system of agrarian enterprise. The ways of adaptation of agrarian enterprises are set to the terms of global economic environment.

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність, зважаючи на зміни політичної ситуації, економічної кон'юнктури та правового середовища країни є важливою складовою суспільного розвитку України. Її роль особливо посилюється в умовах вступу України в міжнародні та регіональні економічні інтеграційні процеси. Зростаюче значення зовнішньоекономічної діяльності сільськогосподарських підприємств останнім часом знаходить своє відображення у збільшенні темпів росту зовнішньоторговельного обороту, у розширенні й удосконаленні структури експорту, розвитку нових форм співробітництва. Розробляючи стратегію і тактику розвитку зовнішньої торгівлі, також необхідно враховувати її зв'язок з іншими секторами економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблем зовнішньої торгівлі продукцією АПК відображено в численних наукових працях як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема: П.Т. Саблука, І.Н. Топіхи, О.М. Шпичака,

О.М. Царенка, В.Я. Месель-Веселяка, С.О. Пашка та інших. Разом з тим, в роботах вітчизняних вчених не достатньо обґрунтовано проблем формування та розвитку АПК за умов адаптації галузі до вимог СOT.

Формулювання цілей статті. Реформування сільськогосподарських підприємств та адаптація їх господарської та виробничої структури до вимог ринку призвели до відчутних змін і у зовнішньоекономічній діяльності АПК окремих регіонів України. Тому головною метою даної статті є виявлення основних проблем, що існують у секторі АПК України у зв'язку з розвитком зовнішньої торгівлі та розробка деяких пропозицій щодо їх розв'язання за умов інтеграційних процесів у міжнародні економічні структури.

Результати досліджень. Зовнішньоекономічні зв'язки в системі АПК посідають значне місце в економічній діяльності України і є одними з істотних факторів впливу на структуру й ефективність розвитку АПК. Дослідження показують, що в умовах переходу до ринку необхідно забезпечити нову якість зовнішньоекономічної діяльності, спрямовану на швидке входження країни в міждержавну господарську систему на основі ідентифікації світових вимог до експортної продукції.

Вигідне географічне та геополітичне становище України, кліматичні умови для ведення конкурентоспроможного сільського господарства, трудовий та агропотенціал є основою забезпечення інтеграції національної економіки у світову, закріплення українських підприємств АПК на ринках США, підвищення впливу країни в міжнародному поділу праці шляхом проведення політики експортної орієнтації аграрної економіки.

Аграрний сектор посідає важливе місце в економіці України, тут виробляється 18% ВВП, створюється 16% валової доданої вартості, у ньому зайнято майже 25% загальної чисельності працюючих в державі.

Аграрний сектор на сучасному етапі розвитку України знаходиться у скрутному становищі, що зумовлено низкою негативних чинників, які мали місце протягом багатьох років. При наявності земель високої якості їх потенціал, у порівнянні з іншими країнами світу, використовується недостатньо. На думку Я. Козьміної, одною з причин такого стану є недосконалість

земельних відносин, зумовлених формами власності, грошовою оцінкою та формами господарювання [1, с. 83].

Провідні зарубіжні економісти вважають, що тільки сільськогосподарський сектор державної економіки є важелем, який повинен сприяти розвитку економіки країни. Такі висновки зроблено західними економістами на підґрунті того, що в Європі 1 га земельних ресурсів забезпечує продукцією 8 осіб, а в Україні 1,5 га землі - 1 особу [2, с. 29].

Досвід розвинених країн світу свідчить про високий рівень продуктивності праці за якого невелика кількість фермерів забезпечує продуктами харчування мільйони громадян. Наприклад, в США один фермер забезпечує продуктами харчування приблизно 55 громадян, які зайняті в інших галузях економіки, в той час як у самі сприятливі роки розвитку економіки колишнього СРСР одна людина, зайнята у сільському господарстві, забезпечувала лише семеро інших громадян [3, с. 89]. Наведені дані свідчать, що не сільське господарство, як окрема галузь є збитковою, а неефективна політика держави та відсутність дійсного "хазяїна" на землі є першопричиною збитковості даної галузі.

Сільськогосподарська продукція займає значну частку у зовнішній торгівлі України, впевнено посідаючи високі місця серед інших товарних груп. Протягом останніх років її обсяги становили в середньому 10-11%. Незважаючи на вплив міжнародної фінансової кризи на економіку країни та скорочення обсягів експорту у 2009 році на 17 %, Україна залишається важливим світовим експортером багатьох видів сільськогосподарської продукції, займаючи перше місце по експорту насіння соняшнику, олії та ячменю, друге - по експорту рапсу та п'яте - по експорту зерна. Сільське господарство на сьогодні залишається єдиною галуззю економіки України, яке має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі.

В цілому в товарній структурі експорту продукцією сфери АПК спостерігається значне збільшення обсягів реалізації молока та молочної продукції, олійного насіння, жирів та продукції харчової промисловості, зокрема цукру, хлібних виробів, алкогольних та безалкогольних напоїв. Одночасно спостерігається збільшення імпорту зернових, цукру та какао.

Аналіз географічної структури експорту свідчить, що в цілому по всіх товарних групах 1-24 УКТЗЕД найбільша частина експорту припадає на країни Азії – 34 %, країни США – 28 %, країни ЄС – 23 % та Африканські країни – 13 %. Так у порівнянні з 2008 роком помітно скоротився експорт сільгосппродукції до країн ЄС (на 36 %) та США (на 28 %), у той же час відбулося збільшення експорту до Азійських країн (на 16 %) та Африканських країн (на 49 %).

Що стосується товарної структури експорту до Європейського Союзу, то найбільшу питому вагу займали: насіння олійних (737 млн. дол. США), олія (469 млн. дол.), зернові (454 млн. дол.). До Азійських країн експортувались: зернові (2107 млн. дол. США), олія (678 млн. дол.), насіння олійних (200 млн. дол.). Найбільші показники в структурі експорту до країн США мали: шоколад та какао (414 млн. дол. США), сири і йогурти (307 млн. дол.), олія (256 млн. дол.), тютюн (194 млн. дол.) [4].

Вагомим проблемою в усіх галузях народного господарства України, і в тому числі у сільському господарстві, є відсутність цілісної системи суспільних перетворень, яка стала значною перешкодою на шляху переходу від командно-адміністративної системи управління до інтеграційних процесів у міжнародний економічний простір. У зв'язку з відсутністю даної системи, доцільно поетапно її розробити із використанням досвіду інших країн світу.

В механізмі оптимізації структури і функціонування зовнішньої торгівлі продукцією сфери АПК найбільш суттєвими є такі чинники: розвиток сільського господарства; структурна перебудова національного виробництва та сфери послуг; поширення вільних економічних зон, транснаціональних корпорацій та спільних підприємств.

В умовах інтеграційних процесів в економіці України, першочерговим завданням є вирішення внутрішніх проблем і досягнення економічного росту. Важливу роль в процесі стабілізації економічного життя країни повинно відігравати сільське господарство, яке є не тільки матеріальною основою для розвитку зовнішньої торгівлі країни, але й має вплив на продовольчу безпеку країни, підвищує рівень зайнятості і забезпечує населення продуктами харчування. Тому розвиток

сфери АПК повинен стати одним із важелів який допоможе не тільки збільшувати обсяги зовнішньої торгівлі, але і сприяти загальному підвищенню добробуту держави.

Висновки. Основними інструментами підтримки та розвитку галузей АПК, як на території України на так і за кордоном є: стимулювання виробництва експортної продукції, а також наукомісткої високотехнічної продукції; сприяння модернізації та технічному переозброєнню експортоорієнтованих виробничих потужностей; оптимізація національного правового та нормативно-інституційного режиму здійснення експортних операцій; удосконалення механізму фінансування та кредитування виробництв, які здійснюють експорт; налагодження ефективної системи страхування експортних операцій; забезпечення достатньої правової підтримки національного виробника, зокрема при проведенні антидемпінгових процесів; забезпечення отримання сертифікатів на продукцію вітчизняного виробництва; стимулювання інвестиційної діяльності як національних, так і іноземних суб'єктів в експортноорієнтованому секторі економіки за допомогою податкових, фінансових та організаційних механізмів.

Література.

1. Козьміна Я. Реформування земельних відносин / Я. Козьміна // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених «Україна у світовій економічній спільноті». – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2008. – 148 с.
2. Пилипчук В. Нове пробиває дорогу / В. Пилипчук // Економіст. – 2008. – № 9. – С. 28-30.
3. Дмитриченко Л. История экономических учений: [учебное пособие.] / Л. Дмитриченко. – Донецк, 1999. – 452 с.
4. Стан зовнішньоекономічної діяльності в сфері АПК в 2009 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>